ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, չուշանալ ուղարկել երկրորդ մասնավճար 5 րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում ընդհատում տեղի չունենայ:

ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է
Հայ հասարակութեան, որ
ՂԱԶԱՐՈՍ
ԱՂԱՅԵԱՆԻ
աճիւնի յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ կիրակի, ամսիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Լերմոնտովսկայա փող. № 4), դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը նոյն օրը, պատարագից յետոյ: Պատարագի սկիզբն է ժամը 10-ին առաւօտեան: Ամբիծքը կը կատարվի ամեն օր, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, հանգուցեալի բնակարանում:

ԵԿԱՏԵՐԻՆԱ ԻՎԱՆՈՎՆԱ ՍԱՐԱՋԵՎԱՆ
յայտնում է ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին իր ամուսնու՝
ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին: Ամբիծքն ամեն օր, երեկոյեան ժամը 7-ին (Սերգիեվսկայա փողոց, սեփական տուն):
672. Թաղումը կիրակի, յունիսի 26-ին: 5—2

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ գլխաւոր գրասենեակի ծառայողները խորին վշտով յայտնում են իրանց թանգագին և անմոռանալի տիրոջ՝
ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ
մահը, որ տեղի ունեցաւ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին:
673. 5—2

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ գործարանի բանւորները խորին վշտով յայտնում են՝ յունիսի 20-ին, ցերեկվայ ժամը $1^1/_2$-ին տեղի ունեցած՝ իրանց թանգագին և անմոռանալի տիրոջ՝
ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ
ՄԱՀԸ:
674. 5—2

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ ՍԱՐԱՋԵՎԻ
ՄԱՀՎԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ
Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎԻ
գլխաւոր գրասենեակը
ՓԱԿ ԿԸ ԼԻՆԻ մինչև յունիսի 27-ը:
675. 5—2

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ
յիշատակին ուրբաթ, ամսիս 24-ին, երեկ. ժամը $8^1/_2$-ին, Գրական-Գեղարուեստական Սալօնում («Ազբիւր-Տարազին» կից, Головин. пр. 41) մատուցանվելու է յարգանք և ապա լինելու է հրապարակական զրոյց Ղազ. Աղայեանի շուրջը: Հրաւիրվում են Կովկ. Հայոց Դպրոց. Ուսուցիչ. և Վարժ. Միութեան անդամները, արուեստագէտները, գրականագէտները, Թիֆլիսի ամբողջ մամուլը իր աշխատակիցներով, Բարեգ., Կուլտուր., Դրամատիկ. ընկ. վարչութիւնները, դերասանական խմբերը:
Մուտքի տոմսերը իւրաքանչիւրը կարող է ստանալ իր պատշաճ հաստատութիւններից: 30. 2—1

«ԲԷԿՏԻՖԻԿԱՑ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ խորին վշտով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ հինգշաբթի, յունիսի 23-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ընկերութեան անմոռանալի և թանգագին հիմնադրի՝
ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ
ՍԱՐԱՋԵՎԻ
յիշատակին՝ իր սեփական տանը, Սերգիեվսկայա փողոցի վրա:
Հոգեհանգստեան օրը գրասենեակը և գործարանը փակ կը լինեն: 2—2

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ Թեմական դպրանոցի
համար հարկաւոր են
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱՒԱՐՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Ռուսաց լեզուի և գրականութեան	22 դաս
Լատիներէնի	12 դաս
Ընդհանուր և ռուսաց պատմութեան	12 դաս

ԴԱՍԱԳԻՆՆ Է 60 ՐՈՒԲԼԻ
Դիմել դպրանոցիս տեսչին մինչև օգոստոսի 15-ը: Ռոճիկը պիտի ստանայ պաշտօն մտնելու օրից:
Տեսուչ՝ Ն. ՇԱՀԱԶԻԶ
(Ն.) առ. 650. 6—2

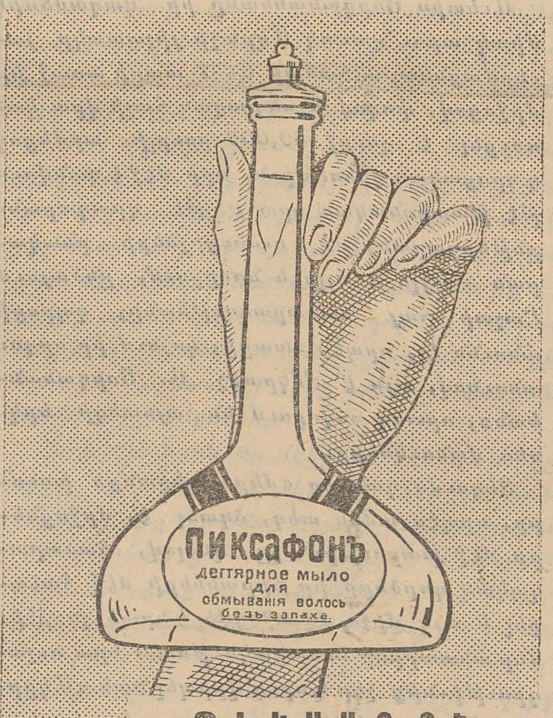

ՊԻԿՍԱՖՈՆ
ՄԱԶԵՐԻ ԽՆԱՄՔ՝ ՋՐՈՎ:
Գիտական հիմունքների համաձայն իսկական ամենալաւ միջոց գլխի կաշին եւ մազերը ամրացնելու համար: Մի սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կ.:
Զգուշացէք կեղծիքներից: Իսկական Պիկսաֆոնը հեղուկ է (ոչ փոշի): Վաճառվում է սրուակների մէջ, որոնք իրանց ներքևի մասի վրա ունեն «Pixavon» բառը: Կան նոյնպէս կեղծիքներ հեղուկ դրութեան մէջ: Դրանք էլ անարժէք են: Իսկական Պիկսաֆոնի իւրաքանչիւր սրուակը պէտք է ունենայ ֆաբրիկանտ Լինգների Դրէզդենեան Քիմիական Լաբորատորիայի Ֆիրման, կոլոր եարլիկի վրա:
(М. 136636/136651) 266. 1—1

662. 100—3 առ. (Ե. Ֆ. Կ.)

ԲԺԻՇԿ
Ռ. Ս. ԴԱՒԹԵԱՆՑ
Ներքին եւ ջղային հիւանդութիւնների
Ընդունելութիւնը (ցերեկվայ ժամը 12—1.
ամեն օր (երեկոյեան ժամը 5—7.
Հասցէն՝ Կոչուբէեվսկայա փող. № 22.
Ելիզավէտինսկայա փողոցից՝ № 44 տան անկիւն:
(Ե. Ֆ. Կ.) 243. 100—34

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մայրաքաղաքի ռուս թերթերի հաղորդած տեղեկութիւններից երևում է, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Կասսօյի նախագահութեամբ կայացած միջվարչական խորհրդակցութիւնը, իսկապէս, սկզբունքով չէ առարկել Թիֆլիսում համալսարան հիմնելու հարցին, արգելքներ չեն եղել նոյնիսկ ֆինանսական կողմից, բայց միայն ի նկատի ունենալով այն առանձին քաղաքական պայմանները, որոնց մէջ գտնվում է Կովկասը, խորհրդակցութիւնը դժուարացել է ինքը լուծել այդ հարցը և յանձնել է նրա լուծումը մինիստրների խորհրդին:

Ուրեմն՝ Թիֆլիսում համալսարան հիմնելու հարցը պէտք է քննվի մինիստրների խորհրդում և այնտեղ ստանայ իր վերջնական լուծումը:

Եւ քանի որ գլխաւոր արգելք՝ Կովկասում համալսարան բանալու՝ համարվում է խնդրի քաղաքական կողմը, թող ներվի մեզ շեշտել այստեղ, որ հէնց Ռուսաստանի քաղաքական շահերը հակառակապէս պահանջում են օր առաջ բանալ համալսարան Թիֆլիսում:

Ով ճանապարհորդել է մեր հարևան երկիրները՝ Պարսկաստան և Թիւրքիա, կամ ծանօթ է ի մօտոյ այդ երկիրներին, նա քաջ գիտէ, որ այդ երկիրների սահմանակից նահանգներում միշտ կարելի է հանդիպել ռուսերէն խօսող, ռուսական կուլտուրայի հետ ծանօթ անձանց՝ հայերի, սարթերի և նոյնիսկ պարսիկների մէջ: Եւ հարց ու փորձ անելով տեսնվում է, որ ռուսերէն խօսողները և ռուսական կուլտուրային համակիրները ուսումն են ստացել կամ Էջմիածնի ճեմարանում, կամ Երևանի, Շուշու և Ներսիսեան թեմական դպրոցներում, եթէ հայեր են. կամ Երևանի, Թիֆլիսի գիմնազիաներում, եթէ սարթ կամ պարսիկ, թուրք են:

Ռուսաստանին սահմանակից պարսկական և Թիւրքական նահանգներից միշտ եկել են մեզ մօտ Կովկաս՝ միջնակարգ ուսումն ստանալու, և ուսումն աւարտողները, վերադառնալով իրանց երկիրները, եղել են տարածող թէ ռուսական լեզուի և թէ կուլտուրայի:

Մենք գիտենք միւս կողմից, որ վերջին տարիներս զարթնել է նաև մահմեդական տարրերի մէջ ձգտումն, սէր դէպի ուսումն, մանաւանդ դէպի բարձր ուսումն: Պարսկաստանից և Թիւրքիայից բազմաթիւ պատանիներ և երիտասարդներ գնում են Եւրոպա, նոյնիսկ Ամերիկա, Եգիպտոս՝ բարձր ուսումն ստանալու, Եգիպտոս և Կ. Պօլիս գնում են նոյնիսկ մեր սահմանակից նահանգներից, որովհետև Կահիրէում և Կ. Պօլսում կան բարձր դպրոցներ, ուր ուսուցանում են մուսուլման իրաւունքը:

Արդ, եթէ Թիֆլիսում հիմնվի մի համալսարան՝ բժշկական և պօլիտեխնիքական ֆակուլտէտներով և ապագայում նաև արևելագիտական ֆակուլտէտով, ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ թէ Պարսկաստանից և թէ Թիւրքիայից բազմաթիւ երիտասարդներ կը փութան գալ ուսանելու այդ համալսարանում, որովհետև պայմանները Թիֆլիսում պարսկի և Թիւրքի համար շատ մատչելի և նպաստաւոր են:

Միւս կողմից Կովկասի մահմեդական ազգաբնակութիւն նս սկսել է վերջերս իր զաւակներին ուղարկել Թիւրքիա, Եգիպտոս և Եւրոպա՝ այդտեղի համալսարաններում ուսանելու, որովհետև Ռուսաստանի համալսարանները անմատչելի են նրան թէ կլիմայի և թէ արևելագիտական ֆակուլտէտներ չունենալու. պատճառով: Բայց եթէ Թիֆլիսում լինէր համալսարան, Կովկասի մահմեդականները մեծ ուրախութեամբ կուղարկէին իրանց զաւակներին այդտեղ, ուր պայմանները նպաստաւոր են:

Եւ այսպէս՝ թէ Կովկասի, թէ Պարսկաստանի և թէ Թիւրքիայի երիտասարդութիւնը բարձր ուսումն ստանալով Թիֆլիսի համալսարանում՝ անհրաժեշտօրէն կը դառնար տարածիչ ռուսական կուլտուրայի, լեզուի և քաղաքակրթութեան իրանց հայրենիքում:

Եւ դրանով քաղաքականապէս կը շահվէր և մեծապէս կը շահվէր Ռուսաստանը, որ կունենար ռուսական համալսարանում սնված և կրթված մահմեդական երիտասարդութիւն:

Ուրեմն հէնց Ռուսաստանի քաղաքական շահերը պահանջում են հիմնել Թիֆլիսում համալսարան, որ կը դառնայ Պարսկաստանի և Թիւրքիայի նման սահմանակից երկիրների համար ևս լուսաւորութեան օջախ:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Պետերբուրգ. — «Россія»-ն հերքում է «Бирж. Вѣд.» թերթի հաղորդած լուրը, Պ. Ստոլիպինի հիւանդութեան և պաշտօնը թողնելու նկատմամբ:

—

Պետերբուրգ.—Ցերեկվայ ժամը 3-ին Պուտիլովեան գործարանում տեղի ունեցաւ նոր ականաւա «Նովիկի» ջուր իջնելը:

—

Բագու.—Բալախանիի «Կասպիական Ընկերութեանը» պատկանող 9 վիշկաները այրվեցին, որոնցից 8-ը գործում էին: Վնասները 60,000 րուբլու են հաւասարվում:

—

Նովօչէրկասկ.—Նիժնեչիրսկի դաստակերտում ձերբակալվեցին 3 դրամանենգներ: Գտնվեցին 200 կեղծ դրամներ և գործիքներ:

—

Եալտա.—Ժամանեց Կրիվօշէինը:

—

Օդեսսա.—Ձերբակալվեց մի խումբ, որը պարապում էր կենդանի ապրանքի առևտուրով և կանանց ուղարկում էր Կովկաս:

—

Կօկանդ.—Երեկոյեան ժամը 6 և 20 րոպէին զգացվեց թեթև երկրաշարժ:

—

Մօսկվա.—Պետերբուրգ մեկնեց չինական արտակարգ դեսպանութիւնը:

—

Խարբին.—Չինական թերթերի ասելով Մուկդէնում արդէն սկսել է խօլերայի համաճարակը:

—

Դիւնկերխէն.—Ժամը 7-ին ժամանեց Ֆալիէրը:

Ամստերդամ. — Ցերեկով ժամանեց Ֆալիերը, որին դիմաւորեց Թագուհին իշխան Հենրիխի հետ։

—

Կիլ. — Հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրը յունիսի 22-ին մեկնում է Նորվեգիայի ափերը։

—

Պարիզ. — Կայացաւ մինիստրական խորհրդի նիստը, որի ընթացքում քննվում էր ներքին և արտաքին քաղաքական դրութիւնը։ Նիստից յետոյ Կայօն ընդունեց իտալական դեսպանին։

—

Պարիզ. — Հաւաստի ասելով, Ագադիրում տիրում է հանգստութիւն։ Վերջերս Կայիդ Հէլլալին մերժեց եւրոպացիներին վաճառել մի հողաբաժին Ագադիրում։ Եւրոպացիների թւում էին նաև գերմանացիներ, որը և առիթ ծառայեց գերմանական յածանաւի առաքման։ Հէլլալին վարվեց համաձայն Ալժէզիրասի պայմանագրերի։ Մարոկկօյի հողերի վաճառումը առանց սուլթանի համաձայնութեան հակաօրինական է, բացի մի քանի տեղերից, որոնց թւին չէ պատկանում Ագադիրը։

—

Տրոա. — Յունիսի 20-ին տեղի ունեցան բուռն ցոյցեր բանւորների կենսաթոշակի օրէնքի փոփոխութեան առիթով։ Ամբոխը քարեր նետեց զօրքերի և ժանդարմների վրա։ Վիրաւորվեցին մի քանի զինւորներ։ 35 հոգի ձերբակալվեցին։

—

Լվօվ. — Ցայտարարվեց 99 ռուս ուսանողների դատավճիռը, որոնք մեղադրվում էին հրապարակական բռնութիւն և յարձակում գործելու մէջ, երբ մի ուսանող սպանվեց, իսկ մի քանիսը վիրաւորվեցին։ Դատավարութիւնը 84 օր տևեց։ Հինգ հոգի դատապարտվեցին երեք ամսվայ, 68-ը՝ մի ամսվայ, 26-ը՝ երկշաբաթեայ բանտարկութեան։

—

Լօնդօն. — Հուլում, Լիվերպուլում, Գրիմսբիում և Բելֆաստում գործադուլը վերջացաւ գործադուլարարների յաղթանակով։ Գործադուլը Մանչեստերում մասամբ միայն հարթված է։

—

Տրիեստ. — «Օկէանիա» նաւի վրա մի կին վախճանվեց խօլերայից։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Կ. Պոլիս. — Հինգ պարագլուխներ և 200 ապստամբ մալիսօրներ խոստացան հպատակութիւն յայտնել, պայման դնելով որ հպատակութիւն կը յայտնեն, երբ միւս պարագլուխներն էլ համաձայնութիւն կը տան։

—

Ցետինիէ. — Պետ. Հեռ. Գործակալութեան գործակալը զրուցեց դեսպան Սադրէդդին բէյի հետ Չեռնոգորիայի յարուցած այն հարցի նկատմամբ, թէ երբ վերջինս պահանջում է պետութիւնների միջամտութիւնը ալբանական հարցերում, նմանապէս և ալբան փախստականների վրա Չեռնոգորիայի ծախսած գումարների վերադարձումը։ Սադրէդդին բէյն ասել է, որ առիթ չէ տեսնում պետութիւնների միջամտութեան։ Թիւրքիան այնչափ ուժեղ է, որ կարող է հաշւեւ տեսնել իր հպատակների հետ. ոչ մի բարդութիւն Թիւրքիայի և Չեռնոգորիայի միջև չէ կարող լինել։ Նա կարծում է, որ կառավարութիւնը մի շարք առանձնաշնորհումներ կը տայ ամբողջ Ալբանիային։

—

Վիեննա. — «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէն», հաւաստի աղբիւրներից քաղելով, հաղորդում է, որ վերջին օրերս մաքերի փոխանակութիւն տեղի ունեցաւ Աւստրօ-Ունգարիայի, Ռուսաստանի և Իտալիայի միջև ալբանական հարցի առիթով։ Պարզվեց, որ երեք պետութիւններն էլ համամիտ են իրերի դրութեան վերաբերմամբ։ Առանձին արժէքը ներկայ համաձայնութեան կայանում է նրանում, որ բալկանեան պետութիւնները ուզեցին օգտվել Թիւրքիայի ներկայ դրութիւնից։ Նրանք պիտի ըմբռնեն, որ չը պէտք է յոյս դնեն յիշեալ պետութիւններից որևէ մէկի վրա։

—

Սալօնիկ. — Դօյրանում մահացու կերպով վիրաւորվեց դատախազ Իբրահիմ Հակկըն, նախկին անդամ եր.-թիւրքերի կօմիտէի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 յունիսի

Թէհրան. — Բազմաթիւ հեռագիրների փոխանակութիւնից յետոյ, Սիփէհդարը որոշեց Թէհրան վերադառնալ և սկսել իր գործունէութիւնը իբրև մինիստր-նախագահ։

—

Ուրմիա. — Զինված երեք սէիդներ յարձակվեցին մի ռուսահպատակի վրա, որը պաշտպանվելու ժամանակ սպանեց մէկին և ծանր վիրաւորեց միւսին։ Հաւաքված ամբոխը գազանաբար սպանեց ռուսահպատակին։ Գործը յուզված է։ Ռուսական դեսպանի ժամանումը պահակախմբի հետ՝ նպաստեց խաղաղացմանը։

—

Ռաշտ. — Յունիսի 20-ին Սիփէհդարը Ռաշտից Թէհրան մեկնեց ստանալով մէջլիսի համաձայնութիւնը, որ կը պաշտպանի նրա քաղաքականութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

I

Թաւրիզ, 15 յունիսի

Թեմակալ սրբազանի հեռագրի պատասխանը հասաւ Խոյից։ Ս. Թադէոս Առաքեալ վանքի վանահայր Թաղիկ աբեղան Ջրաղաց գնալիս՝ սարդարի ծառաները և նրանց հետ նաև Ցովսէփեան եղբայրները հրացանի են բռնում աբեղային ու նրան մօտիկ եղող մի հայ երիտասարդի և սպանում երկուսին էլ։ Կռւի ժամանակ սպանվել են նաև հակառակ կողմից Ցովսէփեան եղբայրներ Ցարութիւն և Աւետիս և վերջիններիցս մէկի որդին։ Սպանված աբեղայի մարմինը այրել են սարդարի ծառաները՝ բարբարոս և ֆանատիկոս կրքերին յագուրդ տալու համար։

Թէ այդ եղեռնագործութիւնը և ստոր վրէժառութիւնը սարդար Իգբալ Սալթանէի կամքով ու հրամանով է եղել, ոչ մի կասկած չը կայ։

Մակուի սարդարը իր երկրում անկախ իշխանապետութիւն է անում և ոչ մի միջամտութիւնից չէ սխործում, նոյն իսկ եթէ այդ միջամտութիւնը լինի պարսից կառավարութեան կողմից։ Մակուի վանքը վաղուց է, որ սարդարի աչքի համար փուշ էր եղել։ Վանքի և վանականների գոյութիւնը մի կերպ հաղորդակցութեան օղակ է եղել Մակուի կառավարութեան և Ատրպատականի առաջնորդարանի միջև։ Սարդարը անհանգիստ է լինում, որ հայկական այս պատմական մենաստանը առիթ է լինում իր սխրագործութիւններն ու շահագործութիւնները աշխարհի առաջ պարզելու. հետևաբար վանքն ամայացնելը սարդարի միակ տենչանքն է, և, որ աւելի ահարկուն է, մեր պատմական Արտազի փոքրաթիւ հայութիւնը կորուստի անդունդը գլորելը, նրա դժոխային ծրագիրը։

Վանքում կատարվածի մասին մանրամասն տեղեկութիւններ պակասում են. միևնոյն լուրը հեռագրված է նաև Թաւրիզի ռուս. հիւպատոսին, որովհետև Թաղիկ աբեղան ռուս. հպատակ էր։ Կարապետ եպիսկոպոսը դէպքը մանրամասնութեամբ հաղորդեց տեղական սրբազանին և խնդրեց հրահանգ։

Հայկազուն

II

Ռաշտ, 16 յունիսի

Հայկական կեանքը, որ ոչ մի ժամանակ՝ դարերի պատմութիւնից սկսած մինչև մեր օրերը՝ ոչ մի շրջանում, տերրիտօրիայում ընդհանրապէս մխիթարական, նախանձելի, օրինակելի չէ եղել, այդ իր ժամանակին արձանագրվել է մշտապէս և հէնց այսօր էլ շարունակաբար գրվում է։ Որ հայ տարրը հասարակական, ընկերական, ընդհանրական գործերում միշտ էլ անուշադիր և նոյնիսկ վնասակար, անտարբեր ուղղութիւն, ընթացքը բռնել, այդ էլ անհերքելի փաստեր են։ Որ ժողովրդական գործում էլ նոյնիսկ միմիայն իր գրպանի և խիրայինների շահերի մասին է մտածում, դրանք էլ շատ անգամ են ապացուցված, խօսք լինել չէ կարող։

Որ յիշածներս թէ բոլորս էլ գիտենք, թէ ամեն օր տեսնում ենք և այս ընթացքը քննադատում և կրկին շարունակում նոյն ծուռ ուղիով ընթանալ, առանց սխալը ուղղելու, դրանք էլ ճշմարտութիւններ են։

Որպէս ասացի, նման ցաւով վարակված են զանազան միջավայրում գտնվող հայերը և միշտ էլ պարբերական մամուլում գրվում է այդ մասին ու կրկին անուշադրութեան մատնվում ասվածները, քննադատվածները. «Էլի էն Ջուրը, էլի նոյն Ջրաղացը»։ Պարսկահայն էլ չէր կարող այդ ընդհանուր, համազգային ցաւից զերծ լինել և կազմել մի երանելի բացառութիւն և հետևապէս այստեղ էլ սկսեց Ռուսաստանի և Թիւրքիայի հայկական կեանքի շարունակութիւնը լինել։

Ամբողջ Պարսկաստանի հայ իրական կեանքը այս վերջերս այնքան ցաւոտ, վիրաւոր ու աննկարագրելի է դարձել, որ թէ լրագրական սուղ էջերը չեն թոյլ տալիս երկար կանգ առնել և թէ հնարաւորութիւն չունենք տարբեր տեղերը փաստացի գրելու, միայն Ռաշտիցը գրում ենք, այն էլ մի փոքր նմուշ։

Աւետիս Ցորդանանեանը իր վաղամեռիկ միակ արու զաւակ Մկրտչի յիշատակը յաւերժացնելու համար 6—7 տարի առաջ իր միջոցով, փողով և սեփական հողի վրա կառուցել է շուրջ 50,000 րուբլի արժեցող դպրոցական շինութիւն, որի մէջ է գտնվում թէ թատրոնական սրահ, թէ գրադարան-ընթերցարան, թէ ուսուցիչների բնակարան և այլն և այլն և նուիրում, ընծայում Ռաշտի հայ հասարակութեանը, դպրոցի անունն էլ, որպէս ասացի, կոչում իր որդու անունով, այն է՝ «Մկրտիչ Ա. Ցորդանանեան», որտեղ սովորում են այստեղի երկսեռ մանուկները։

Տեղումս գտնվող «մեր տղերանց» խումբը, որպէս ամեն տեղ, ձգտել է, միջոցների մէջ խտրութիւն չը դնելով, հասարակական գործերը իր ճիրանների մէջ հաւաքել և այդ միշտ էլ աջողվել է նրան, շնորհիւ մեր անտարբեր հասարակութեան։ Նրա ուշադրութիւնից չէր կարող վրիպել նաև «Մկրտիչ Ա. Ցորդանանեան» դպրոցը և գցելով իր ձեռքը, այժմ որպէս քէֆն է ցանկանում, այնպէս էլ առաջնորդում է։ Հոգաբարձու ընտրում են պատուէրով, զակազով։ Պատուէրով ընտրված հոգաբարձուները իրանց հերթին հրաւիրում են ուսուցիչ-ուսուցչուհի դարձեալ պատուէրով։ Մի խօսքով՝ դպրոցական այդ ահագին շինութիւնը նրանց ձեռքին դարձել է մօնօպօլիա և վարվում են հետը այնպէս, որպէս իրանց շահերն են թելադրում։

Նա, դպրոցը, վերածվել մի քարվանսարայի, պօստօյեալի դվօրի, որտեղ և շանսօնէտկաներն են մերկանդամ պարում, «ներկայացում» տալիս, և շանտաժիստները բանտարկվում, և պատահական, դպրոցի հետ ոչ մի կապ չունեցող մարդիկ գիշերում, բնակվում և այլն և այլն։ Այս պայմանների տակ գտնվող դպրոցի տուած օգուտը, դաստիարակած սաների վարք ու բարքը ակնյայտ է։

Իսկ այս բոլորի դիմաց ինչ է անում տեղիս հայ հասարակութեան այսպէս ասած չէզոք մասը։ Բոլորովին ոչինչ. Նա գլուխը քարշ ձգած՝ տալիս է դպրոցական «տուրքերը» և հնարաւորութիւն տալիս «մեր տղերանց» շարունակելու իրանց մօնօպօլիական գործը։ Ափսոս, որ սուրբ գործը շատ անգամ այսպէս շահագործվում է անձեռնհասների ձեռքով։

Ծերունի

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ստացել ենք հետևեալ հեռագիրները.

Ախալքալաք. — Հայոց Բարեգործ. Ընկ. Ախալքալաքի ճիւղի Վարչութիւնը յայտնում է խորին վիշտ տաղանդաւոր գրող և մանկավարժ Ղազարոս Աղայեանի մահվան առիթով։ Թաղման ներկայացուցիչ է ընտրված Ղազար Տէր-Գրիգորեանցը։ Նախագահ՝ Կարապետեանց։

Սարուխ. — Ցայտնում ենք հայ մանուկներին մեր խորին ցաւակցութիւնը, իրանց անփոխարինելի բարեկամ Ղազարոս Աղայեանի մահվան առիթով։ Նարեանց ամուսիններ։

Ախալքալաք. — Հայոց դպրոցների հոգաբարձութիւնը յայտնում է իր խորին ցաւակցութիւնը տաղանդաւոր մանկավարժի, մանուկների բարեկամի և բեղմնաւոր գրողի՝ Ղազարոս Աղայեանի յանկարծակի մահվան առիթով։ Հոգաբարձութիւն։

Ախալցխա. — Ցայտնում ենք խորին վիշտ ժողովրդական խոշոր գործչի և մեր սերնդի ինքնատիպ մանկավարժի ու դաստիարակի ծանր և անսպասելի կորստի առիթով։ Վճռել ենք հիմնել Ախալցխայում՝ Աղայեանի անունով՝ ուսանողներին օգնող ընկերութիւն։ Համակրողների մի խումբ։

Ախալքալաք. — Ախալքալաքի հայ հասարակութիւնը յայտնում է իր անսահման վիշտը մեր վերածնութեան ռահվիրաներից մէկի, ժողովրդական տաղանդաւոր բանաստեղծի, ինքնատիպ մանկավարժի, հայոց Անդերսէնի և Ուշինսկիի՝ Ղազարոս Աղայեանի մահվան առիթով։ Աղայեանի, որ ծնունդ առնելով հասարակ ժողովրդի միջից՝ ամբողջապէս նուիրեց իրան այդ ժողովրդին։ Խոնարհում ենք հանգուցեալի 50-ամեայ գրական և հասարակական գործունէութեան առաջ, յայտնում ենք խորին ցաւակցութիւն։ Հանգուցեալի յիշատակին կը նուիրաբերվի մի գումար չունեւոր ուսանողների օգտին։ Թաղմանը ներկայացուցիչ կը լինի Ղազարոս Տէր-Գրիգորեանցը։ Հայ հասարակութիւն։

—

Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը յունիսի 21-ի իր նիստում լսելով քաղաքագլուխ Ա. Ի. Խատիսեանի զեկուցումը Ղազարոս Աղայեանի մահվան և նշանակութեան մասին, որոշեց՝ ի նկատի առնելով Աղայեանի երկարամեայ և արդիւնաւէտ գործունէութիւնը, որպէս տաղանդաւոր գրողի, որը հարստացրել է հայ գրականութիւնը գեղարուեստական մեծարժէք երկերով, բանաստեղծական հէքիաթներով, որով կըրթվել են հայ պատանեկութեան մի քանի սերունդներ, նաև նրա երկարատև մանկավարժական գործունէութիւնը՝ ա) յայտնել հանգուցեալի այրուն քաղ. ինքնավարութեան վարչութեան կողմից ցաւակցութիւն բ) երկրորդ ներկայ գտնվել հոգեհանգստեանը և թաղմանը վարչութեան ողջ կազմով, գ) դնել հանգուցեալի դագաղի վրա պսակ «Նշանաւոր գրող մանկավարժին, մանուկների բարեկամ Ղ. Աղայեանին» վերնագրով, և դ) զեկուցանել խորհրդի առաջիկայ նիստին այդ մասին և աչքի առաջ ունենալով հանգուցեալի գրական-մանկավարժական ասպարիզում ցոյց տուած արդիւնաւոր գործունէութիւնը, քաղաքային դպրոցներից մէկը անուանել Ղ. Աղայեանի անունով։

—

Ստացվել և շարունակում են տեղալ հայկական բոլոր շրջաններից և գաւառներից բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ Ղ. Աղայեանի մահվան առիթով։

—

Երեքշաբթի օրվայ հոգեհանգստին, որ տեղի ունեցաւ հանգուցեալի բնակարանում, ներկայ էին թեմիս ժամանակաւոր առաջնորդ Եփրեմ եպիսկոպոս, Գէորգեան ճեմարանի տեսուչ Բագրատ վարդապետ, Թիֆլիսում գտնված հայ հասարակական բոլոր հաստատութիւնների ներկայացուցիչները լրիւ կազմով, գրողներ, ժուրնալիստներ, ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ և յարգողների ահագին բազմութիւն, որոնք չէին տեղաւորվում հանգուցեալի բնակարանում, պատշգամբում, ուստի մի մասը մնաց փողոցում մուտքի մօտ։

—

Կովկասի Հայ Ուսուցչական Միութիւնը երեքշաբթի ունեցաւ արտակարգ խորհրդակցութիւն՝ նուիրված Ղ. Աղայեանի մահվան և յուղարկաւորութեան հանդիսի շուրջը։ Միութեան անդամները աչքի առաջ ունենալով, որ Ղազարոս Աղայեանը նախ և առաջ ուսուցիչ և մանկավարժ է եղել, ցաւ յայտնեցին, որ թաղման հանդիսին Միութիւնը իրանից անկախ պատճառներով անկարող եղաւ վերցնել իր վրա ղեկավարիչ դերը՝ կազմակերպելու զուտ դպրոցական աշակերտական մի սգերթ և կատարելու թաղումը բառիս բուն իմաստով հասարակական հաշւով. ուստի որոշեց ներկայ գտնվել վարչութեան ողջ կազմով և Թիֆլիսում գտնվող հայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիների ներկայութեամբ, դուրս բերել դագաղը ուսերի վրա եկեղեցուց, կախել նրա մեծադիր պատկերը վարչութեան գրասենեակում, մօտ ապագայում կազմել մի յատուկ խորհրդակցութիւն նուիրված մեծ ուսուցիչ և մանկավարժի յիշատակը յաւերժացնելու կազմակերպութեան գործին։

—

Թիֆլիսում հրատարակվող ռուս լեզուով դուրս եկող գրեթէ բոլոր թերթերը կենսագրական և գնահատական ջերմ յօդուածներ են նուիրել Ղ. Աղայեանին, բնորոշելով նրան որպէս տիպիկ ներկայացուցչի 60-ական թւականների, անզուգական մանկական գրողի և բազմարդիւն մանկավարժ-գրականագէտի։

—

Կարգադրիչ Ցանձնաժողովը յունիսի 22-ի նիստում, քննելով Ղ. Աղայեանի գերեզմանի տեղի ընտրութեան հարցը, գտաւ, որ Խօջիվանքի գերեզմանատան նոր հողաբաժինը որոշ անյարմարութիւններ է ներկայացնում Աղայեանի մարմինը այնտեղ ամփոփելու, ուստի որոշեց թաղել նրան գերեզմանատան այն շրջանում, որը մօտ է մեր գրողների՝ Արծրունու, Րաֆֆիի, Պռօշեանցի գերեզմաններին. յատուկ մասնաժողովը ե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(Բարեպատեհ ձեռնարկ մը)

—

Ամէն ազգ իրեն յատուկ տոհմային յատկութիւններ ու թերութիւններ ունի։ Այն ազգերուն, որոնք մեծ են, հզօր և զարգացած, յատկութիւնները կը գերազանցեն թերութիւնները։ Եւ այն ազգերը, որոնց թերութիւնները կը գերազանցեն յատկութիւնները, տկար և յետադէմ մնալով՝ ժամանակին հետ աւընթեր կամաց կամաց կը քայքայուին և կը չքանան։

Գալով հայ ազգին, մենք ունինք բաւական լաւ յատկութիւններ, որպիսիք են աշխատասիրութիւն, յարատևութիւն և մանաւանդ ձեռներէցութիւն։ Ունինք նաև ուրիշ լաւագոյն յատկութիւն մըն ալ, զոր պէտք չէ ուրանալ. երբ բնագաւառի մեր հայրենակիցներուն դժբաղդութիւն մը կամ աղէտ մը պատահի, ամէն հայ քիչ կամ շատ իր դրամական զոհողութիւնը չի զլանար։ Թէև այս մասին բացառութիւններ կան, բայց բարեբաղդաբար շատ քիչ են։ Հայուն ձեռքը միշտ մօտ է իր դրպանին, երբ խնդիրը հայրենակիցի մը օգնելու համար է։

Բայց այս լաւ յատկութիւններուն քով՝ ունինք շատ մը աչքի զարնող պակասութիւններ, որոնք թէ անցեալին և թէ ներկային մէջ մեր բուն դժբաղդութեան պատճառը եղած են։ Այստեղ պէտքը կը զգամ մեր այդ թերութիւնները մի առ մի մատնանիշ ընել։

ա) Անմիաբանութիւն. — Երբ մեր մէկ երկու հազար տարուան ազգային անցեալը քննելու ըլլանք, ցաւ ի սիրտ կը տեսնենք, թէ հայը միշտ անմիաբան գտնուած է։ Հայ իշխանները, հայ սպաները, հայ սադրափները, հայ զօրավարները, ինչպէս նաև հայ ամիրաներն ու աղաները երբեք կատարեալ միաբանութիւն ունեցած չեն։ Եւ այս անմիաբանութեան երեսէն ազգը չարաչար տուժած է։ Եւ նոյն այս օրուան թըշուառ և տարուկ վիճակնիս այս դարաւոր անմիաբանութեան կը պարտինք։ Անցեալ և ներկայ վիճակնիս ի նկատի առնելով, գէթ ապագային համար ամէն հայ իր սրտէն խսպառ դուրս վանելու է անմիաբանութեան քանդիչ ոգին։

բ) Անկարգապահութիւն. — Այս թերութիւնը, որ կարծես միայն մեր ազգին յատուկ է, շատ աղէտաբեր եղած է մեզի։ Ցաւալի է ըսել, թէ չկայ ազգ մը, որ հայուն չափ անկարգապահ ըլլայ։ Ով որ քիչ շատ մեր ազգային պատմութիւնը կարդացած է, անմիջապէս կը կռահէ ասիկա։ Մեր չհանուած քիւրդը, գիւղ չունեցող առնաւուտը, գիր չունեցող չէրքէզը մեզմէ շատ աւելի կարգապահութիւն ունին։ Երբ խնդրոյ մը վրայ քիւրդի մը կամ առնաւուտի մը հետ կը խօսիք, նա կը պատասխանէ թէ՝ «մեր բէյը, մեր աղան կամ մեր վօյվօդը այսպէս ըսած է, և մեր սրբազան պարտականութիւնն է հնազանդիլ անոնց հրամաններուն»։ 30—40 տարիներէ ի վեր, այսինքն խելքս հասած օրէն, ուր որ գտնուած եմ՝ թէ քաղաքներու, ինչպէս և գիւղերու մէջ, միշտ դիտած եմ, թէ հայը կարգապահութեան գաղափարին բոլորովին անծանօթ է։ Ախ, գիտնայինք թէ կարգապահութիւնը ինչ մեծ հրաշքներ կը գործէ։ Արևու պէս յայտնի ճշմարտութիւն մըն է, թէ բանակի մը զօրութիւնը ոչ թէ զինուորին ձեռքը գտնուած զէնքէն, այլ այդ զինուորին կարգապահ ընթացքէն կախում ունի։

գ) Նախանձաբեկութիւն կամ իրար չը քաշել. — Կարծես այս թերութիւնն ալ հայ ազգին յատկանիշն եղած է։ Շատ հազուագիւտ է, չըսեմ անկարելի, գտնել հայ մը, որ իր ընկերոջ, իր արհեստակիցին կամ իր դրացիին չնախանձի։ Եւ այս չար նախանձի զգացումն է, որ շատ անգամ կը դրդէ հայը փորելու հային հորը։ Տիրացու Տիգրանն է որ կը դիմէ զանազան վատ միջոցներու, իրմէ աւելի բարեկիրթ եղող վաճառական Գրիգոր աղային կամ արհեստաւոր Նշան ուստային գործը կամ դիրքը տակն ու վրայ ընելու համար։ Եւ երբ յաջողի, անկեղծ ուրախութիւն և երջանկութիւն կը զգայ։ Ինչպէս ես գիտեմ մէկէ աւելի օրինակներ, անշուշտ ընթերցողն ալ, եթէ վայրկեան մը խորհի, իր միջավայրին մէջ կրնայ գտնել մէկէ աւելի օրինակներ։ Ես հոս պատշաճեցնեմ օրինակ մը պիտի յիշեմ։ Ժամանակաւ՝ տարիներով Անատոլուի զանազան քաղաքներու մէջ գտնուած պաշտօնս ցաւալի պարագայ մը իրազեկ եղած եմ։ Երբ թիւրք խանութպանի մը դիմելով ապրանք մը խնդրած եմ, նա նմոյշը քըննած և երբ տեսած է, որ իր քովը չկայ, ինծի պատասխանած է. «Այս տեսակին ճիշդը իմ քովս չկայ, բայց անդիի փողոցը Մեհմէդ էֆէնդիին քովը կը գտնուի»։ Պատահած է, որ հայ խանութպանի ալ դիմած և ըստ նմոյշի ապրանք խնդրած եմ։ Հայ խանութպանը նոյն կերպասին ճիշդը չունենալով հանդերձ՝ աշխատած է իր ստորին ապրանքը ինծի քշել, և երբ յաջողած չէ, և երբ խնդրած եմ իրմէ, որ ինծի ցոյց տայ իր արհեստակիցներէն մէկուն խանութը, ուր կարելի ըլլայ գտնել խնդրուած ապրանքը, քաջ գիտնալով հանդերձ որ իր դրացի Կարապետ աղային քով սոյն նմոյշի ճիշդը կայ, ինծի պատասխանած է թէ՝ «սոյն ապրանքը և ոչ մէկ տեղ կը գտնուի»։ Այս բանը ինչպէս պատահած է ինծի, ընթերցողներուս շատերուն ալ պատահած ըլլալու է։ Եւ այս օրինակը յստակ կերպով կը ցուցնէ, թէ թիւրքին նկարագիրն այս կէտերուն մէջ աւելի բարձր է, քան հայունը։ Եւ հայ արհեստաւորին այս գործելակերպը՝ իր մէջ արմատացած չար նախանձի կոյր ոգիէն առաջ կու գայ։

Պատմութեան մէջ ցաւով կը տեսնենք, թէ երբ օտար և բարբարոս ցեղերը մեր ծննդավայրին վրայ արշաւած են, մի քանի մեծամեծներ թէև ուզած են դէմ դնել, բայց փոքր իշխաններ, նախանձի զգացումէն մղեալ՝ թէ մի գուցէ այն-ինչ մեծը յաղթող հանդիսանալով յաղթութեան պատիւն ու դափնիները շահի, չէզոք մնացած են և չեն ուզած օգնել հայրենիքի թշնամիին դէմ կռուելու համար։ Եւ անոր ասոր հետևանքը եղած է հայութեան իբերայաջորդ պարտութիւնը ու վերջ ի վերջոյ քայքայումը։ Հազար ափսոս, որ այդ նախանձի զգացումը՝ թէ անտեսական և թէ քաղաքական տեսակէտով՝ հայ ազգը արմատաքի կործանած է։

Հայութեան ամէն խաւերուն մէջ, հարուստին պալատէն սկսեալ մինչև շինականին խրճիթը, ուսեալ դասակարգէն մինչև տգէտներու խաւերը, միևնոյն նախանձի ոգին է, որ կը տիրապետէ առաւելապէս և բացարձակապէս։ Կը տեսնէք դաշտը խոպան գիւղացին, որ ուսեալ անձնաւորութիւն մը կը քաշքշէ յանիրաւի, որովհետև այս վերջինը զարգացած ըլլալու առաւելութիւնը ունի։

դ) Խաբէամտութիւն. — Ցաւօք սրտի պէտք է խոստովանիլ, թէ պարկեշտութիւնը շատ հազուագիւտ է մեր մէջ և ընդհակառակն խարդախութիւնը հսկայաքայլ յառաջացած է ամէն գիւ։ Բնական է, որ միշտ յարգելի բացառութիւններ կը գտնուին. բայց, ինչպէս ըսինք, թիւով շատ սահմանափակ են։ Ընդհանրապէս հայը կը խաբէ։ Հայը կը սիրէ ոչ միայն օտարը խաբել, այլ իր ազգակիցը, դրացին և բարեկամն ալ կը խաբէ։ Ազգային արժանապատուութիւննիս չվիրաւորելու համար՝ չեմ ուզեր երկար բանիլ այս խնդրոյն վրայ։ Բայց քանի որ աղէկն ու գէշը մատնանիշելու պէտքն զգացի, կուզեմ յականէ կերպով այս խնդրոյն վրայ ալ խօսիլ։ Խոստովանինք, թէ այս տեսակէտով օտարին քովը շատ գէշ անուն մը ունինք։ Եւ ասի մեծ ցաւ մըն է։ Երբ

րէկ գնաց յարմարագոյն տեղ որոնելու։ Գալով հասարակական հաշուով թաղելու խնդրին, լաւագոյն համարեց՝ փոխանակ ստորագրութիւն բացելու ընդունել հասարակական մի քանի հաստատութիւնների և մամուլի կողմից առաջարկված նուիրաբերութիւնները, որպէս և ինքնաբերաբար թաղման համար նուիրած գումարները, որոնց մնացորդով կարելի կը լինի սկիզբ դնել հանգուցեալի յիշատակը մի հաստատուն գործով յաւերժացնելու ֆոնդին։

Աչքի առաջ ունենալով ներկայումս Թիֆլիսում տիրող անօրինակ շոգերը և թաղման օրվայ հեռու լինելը, յանձնաժողովը որոշեց զմռսել տալ հանգուցեալի դին։

Ի յարգանս Գ. Աղայեանի յիշատակի, Ցար. Գասպարեանը իր կարդալիք դասախօսութիւնը կօօպերացիայի մասին, որ տեղի պիտի ունենար կիրակի, յունիսի 26-ին, Ժողովրդական Տանը, յետաձգել է հետեւեալ կիրակի օրվայ՝ յուլիսի 3-ի համար։

Թիֆլիսի երկսեռ Թուլոլ(?) արհեստանոցի հայ բանուորները մտադիր են մի պատգամաւորութիւն ուղարկել Գ. Աղայեանի թաղմանը որը և ցաւակցութիւն կը յայտնէ հանգուցեալի ընտանիքին։

ԲԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ ՎՐԱՑ ՅԱՅՏՆԻ ԲԱՐԵԳՈՐԾ ԴԱՒԻԹ ՋԱԽԱՐԻԵՎԻՉ ՍԱՐԱՋԵՎԻ ԿՏԱԿԻՑ

1) Վաճառել անշարժ կայքերի այն մասը, որը չէ վերաբերում իր առեւտրական ձեռնարկութիւններին, և գոյանալիք գումարը՝ մօտաւորապէս 300,000 րուբլի՝ յանձնել Վրաց Ազգաբնակութեան մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեանը այն պայմանով, որպէս զի այդ գումարի կէսը գործադրվի վրացական ազգային թանգարանի շէնքը կառուցանելու վրա, իսկ միւս կէսն էլ գործադրվի ստիպենդիաներ հիմնելու ինչպէս ռուսական կայսրութեան սահմանների մէջ գտնվող բարձրագոյն դպրոցներում, այնպէս և արտասահմանում։ Ստիպենդիաների համար յատկացված գումարը պէտք է մնայ մշտական և անձեռնմխելի դրամագլուխ և միայն նրա տոկոսները պէտք է ծախսվեն ստիպենդիաների համար, որոնց թիւն ու քանակը պէտք է որոշէ յիշեալ Ընկերութիւնը իմ կտակակատարների մասնակցութեամբ, քանի վերջիններս կենդանի կը լինեն։

2) Ցայտնի ժամանակամիջոցում տալ՝ ա) Թիֆլիսի առաջին արական գիմնազիային 10,000 րուբլի, բ) Թիֆլիսի ուղղափառ հոգևոր սեմինարիային՝ 5000 րուբլի, գ) այն բոլոր բանուորներին ու արհեստաւորներին, որոնք ծառայել են ոչ պակաս քան 2 տարի և որոնք իր մահվան ժամանակ ծառայելիս կը լինեն գործարաններում, պահեստներում, գրասենեակներում և կալուածքներում՝ 25,000 ր., դ) այն ծառայողներին, որոնք իր մահվան րօպէին կը լինեն ծառայութեան մէջ գործարաններում, գրասենեակներում և կալուածներում՝ 100,000 րուբլի։

3) Մինչև կտակով որոշված վրաց ազգային թանգարանի շէնքի կառուցման և ստիպենդիաներ հիմնելու նպատակով յատկացված գումարները Վրաց Ազգաբնակութեան մէջ Գրագիտ. Տարածող Ընկերութեանը յանձնելու օրը՝ շարունակել այն ստիպենդիաների տալը, որոնք տրվել են վերջին ժամանակներս։ Իսկ եթէ այս կամ այն ստիպենդիանտը կաւարտէ իր ուսումը այդ ժամանակից առաջ, նոր ստիպենդիանտների նշանակումը դադարեցվում է։

4) Մահվանից յետոյ երեք տարի էլ տալ դպրոցներին այն տարեկան նպաստները, որոնք տրվում էին նրա կենդանութեան օրով վերջին ժամանակներս։

Կտակի այդ մասը վերաբերում է միայն այն դրամագլուխներին, որոնք պէտք է գործադրվեն խսկոյնեւեթ. ինչ վերաբերում է մնացեալ կայքին, նա կտակված է, ինչպէս ասացին մեզ, իր կնոջը՝ Եկատ. Իվ. Սարաջեվային ցմահ։ Այդպէս օրինակ՝ Սերգիեւսկայա փողոցի վրա գտնվող կէս միլիոնից աւելի արժեցող տունը, որի մէջ ապրում էր հանգուցեալը, կտակել է Թիֆլիս քաղաքին։ Կտակի մնացեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակվեն առանձին։ («Зак. Рѣчь»)

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Մի բռնանի սպանութիւն

Շնող գիւղ, 20 յունիսի

Յունիսի 18-ի գիշերը, տեղացի Խոնում(?) Մաշինեանը, մի հասակաւոր կին, որ յայտնի էր իր տարօրինակ աշխատասիրութեամբ, դաշտային աշխատանքը վերջացնելուց յետոյ, գիւղը հեռու լինելու պատճառով, մնում է գիշերելու «Բովեր» կոչված հանդում Ց. Ազարեանի բնակարանում։ Թէ ինչ պատճառով, դեռևս վերջնականապէս պարզված չէ, բայց զգալի իրողութիւնն այն է, որ այդ ամբողջ(?) որոնող կինը գիշերը սպանվել է երիտասարդ Ազարեանի ձեռքով ամենազազրելի, գազանային կերպով։ Կացնի բութ մասով ջախջախված է կնոջ գանգը, կտրտված են ձեռքերը, ծնօտը և անթիւ հարուածներից սեւացված է ամբողջ մարմինը։ Զարագործը, ի հարկէ, ձերբակալված է։

«Մի մուկը հարիւրանոց կարաս է ծակում»—ասում ենք... Իսկ ինչպէս որ նման երկոտանի գազան-մկներ ստորացնում, կեղտի մէջ են թաթախում իրանց նեխված վարքով մի ամբողջ հասարակութիւն...

Բ. Մկրտումեան

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ 50-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

III*)

Հիւրերն անցան դէպի ճաշի սեղանը։ Բացի դրսից եկած հիւրերից՝ մնացածները վճարում էին 3-ական րուբլի։ Ստացվել էին հեռագիրներ «Մշակի» և «Հովիտի» խմբագրութիւնների կողմից («Հովիտ»ը ներկայացուցիչ է Վահան վարդապետ), Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան կողմից, Պետական Դումայի անդամ Մ. Աճէմեանից, Պետերբուրգի Եկեղեցական Խորհրդի կողմից, Ռոստովի Հայ Կանանց Բարեգործ. Ընկերութիւնից, Բագուի Հայ Մարդ. Ընկ.-ից, Նախիջևանի Հայ Կանանց Բարեգործ. Ընկ.-ից, Վորոնցովօ-Նիկոլաեվսկի գիւղի հայերի կողմից, բժիշկ. Բ. Նաւասարդեանից, Մ. Բերբերեանից, Տիրայր և Մուշէ վարդապետներից Հաղպատի էքսկուրսանտ ուսանողներից, Լ. Մուշեղեանից, Ունանեանից, Մօզզօկից(?), Պեատիգօրսկից, Տէր-Միքայէլեանից, Շխեանից, և այլն։ Բոլոր հեռագիրներն ընդունվեցին կեցցէներով։

Ամենից առաջ՝ պրբ. առաջնորդի առաջարկութեամբ խմեցին Թագաւոր Կայսրի կենացը ուռաներով։

Դր. Զալխուշեան առաջարկեց խմել Էջմիածնի կենացը, այն Էջմիածնի, որը, ինչպէս Մատթէոս Իզմիրլեանը նոյն այս յարկի տակ անուանել էր կանթեղ, որի լոյսը մենք ենք մատակարարելու, որ անշէջ մնայ։

Հայր Ջեօրէքճեան սկսեց «Էջմիածին ի հօրէ» շարականը, որին ձայնակցեցին սեղանակիցները յոտնկայս։

Նրուանդ Շահազիզ.—60-ական թւականներին հոգի ստացաւ մեր այս Ընկերութիւնը։ Ստեփանոս Նազարեանը ինքը գրեց նրա կանոնադրութիւնը, որի գործունէութիւնը ժամանակի ընթացքում պետութիւնը սահմանափակեց միայն Ն.-Նախիջևանով։ Ռ. Պատկանեան գրեց նրա սկզբնաւորութեան պատմութիւնը։ Ընկերութեան ոգին խորութիւն չէ դրել Նախիջևանցու և դրսեցու մէջ։ Մենք ուղերձներով չը բաւականանք, չասենք՝ մեր նախահայրերը հսոմը(?) փրկել են։ 60-ական թւականների գաղափարները տարածող այս Ընկերութեան գոյութիւնը մենք պահում ենք։ Սրա յոբելեանի օրը մենք հասկանանք մեր չարն ու բարին. առաջ գնանք, որ չը կորչենք. գործ և միայն գործ, յանուն 50-ամեայ յոբելեանի, ապա թէ ոչ՝ մեզանից միայն մի պատկառելի մնացորդ կը մնայ։ Ես խմում եմ մեր սերնդի կենացը. ամուր կպչենք մեր դպրոցին, եկեղեցուն և մանաւանդ լեզուին, ազգային գոյութեան պահպանման այդ գլխաւոր ֆակտօրին։ Մեր հայ հասարակութեան կենացը։

Դր. Զալխուշեան.—Մեծ ծովերի խորքում փոքրիկ կենդանիներ կան, որոնք ժամանակի ընթացքում միանալով կղզի են կազմում։ Միանանք այդ կենդանիներ նման, գործի յարատեւութեան համար։ Այն անդամների կենացը, որոնք մեզ կը տան գոնէ 2-ական անդամ։

Հարկային ռուս վերատեսուչը խօսեց շատ զգացված. «Ռուս ուսանողներ Նախիջևանում առաջ քիչ կային այժմ կարծեմ շատ են։ Հայ Բարեգործական Ընկերութիւնը օգնելով առհասարակ խեղճերին՝ իր արծիւ աչքերով տեսաւ և նրանց, այդ ռուս ուսանողներին, և միջոցներ մտածեց նրանց օգնելու համար։ 1902 թւի փետրվարին էր, որ Դր. Զալխուշեան և Մ. Պալապանեան խորհրդակցում էին դրա համար։ Զալխուշեան կազմեց Ռ.-Նիկօլաեվսկի Բար. Ընկերութեան ծրագիրը, որը այժմ անխտիր օգնում է բոլոր կարօտեալներին։ Ձեր Ընկերութիւնը և ձեր գործիչները միմի լուսատու ջահ և ուղեցոյց հանդիսացան մեզ համար։ Մենք գնացել և գնում ենք ձեր շաւղով (стопамъ)։ Կրասեր եղբայրը խմում է աւագ եղբօր կենացը։ Դուք մեզ սովորեցրիք, դուք կեանք տուիք մեզ»։

Դր. Զալխուշեան ռուսերէն պատասխանեց. «Մենք ձեզ վրա այժմ նայում ենք ոչ իբրև Նիկօլաեվսկի Ընկերութեան ներկայացուցչի վրա, այլ իբրև ռուս հասարակութեան ներկայացուցչի վրա։ Խմում եմ ռուս Նախիջևանցիների կենացը»։

Առաջնորդը խմեց քաղաքագլուխ Մ. Պալապանեանի կենացը։ «За здоровье батьки нашего города», ինչպէս ասում էին սեղանակիցները, որին քաղաքագլուխը պատասխանեց մի սրտառուչ ճառով, աւելացնելով՝ «Դուք էք այն բոլորի պատճառը, ինչ որ եղաւ, և ոչ թէ ես»։

Յուսիկ վարդապետ.—Հայկական կենտրոններից կտրված հայերս հին խաչակիրներոն(?) նման պիտի կրկնենք միշտ փոխանակ «եթէ մոռացայ զքեզ Երուսաղէմ»-ի «Եթէ մոռացայ զքեզ Էջմիածին՝ յեհացի լեզու իմ ի քիմս իմ»։ Ամեն մի հայ պիտի կրկնի այդ սիմվօլիքական խօսքը»։

Բժ. Մուրադեան առաջարկեց ս. Խաչ վանքի վանահայր վարդապետի կենացը, որը ընդունվեց առանձին ոգևորութեամբ։ Պէտք է յիշեմ այստեղ, որ Վահան հայր-սուրբը բոլորի սիրելին է։ Նա այն գործիչներից է, որոնք անաղմուկ շատ մեծ գործեր են կատարում։ Գրեթէ ամբողջ սեղանը ոտքի ելաւ, և սեղանակիցներից շատերը մօտեցան նրան՝ աշխահամբուրելու։

Նախիջևանցին որ մէկին սիրէ՝ լաւ կը սիրէ, որ ատէ՝ վատ կատէ։ Տէր Վահան հայր-սուրբը արժանի է այդ մեծարանքին։

Ռսկերչեան քահ. առաջարկեց Ընկերութեան հանգուցեալ անդամների հոգեհանգստը(?) խմել, որը պատճառ եղաւ հոգոց հանելուն և սեղանակիցների ցանկութեան հակառակ կենացներին, հետեւապէս և ճաշին վերջ տալուն։

Երեկոյեան ժամը 5-ի մօտերը անուշ, հաճելի տպաւորութեան տակ հանդիսականները ցրվեցին։

Խաչ. Տէր-Նոքեան

Նոր-Նախիջևան

ԳՈՐԻՍԻ ԴՊՐՈՑԸ

III

Գորիս, 13 յունիսի

Ութերորդ օրն է, որ թեմական իշխանութիւնը ուսուցիչների տուած հեռագրին ոչ մի պատասխան չի տալիս։ Ի՞նչ են մտածում նրանք, ինչպիսի՞ վերաբերում են ցոյց տալիս, մարդ ոչինչ չի հասկանում։ Եթէ երէկ ուսուցիչը ծրագիրներդ ու հրահանգներդ էր կատարում, մեծէ նրա խնդրին՝ ծանր և սոված օրին՝ այդպէս անփոյթ եւ վերաբերելու։ Ուսուցիչներից երկուսը (վարժուհիներ) ստիպված էին հեռանալու քաղաքիցս, երրորդն էլ, աւագ ուսուցիչը, պատրաստվում է վաղը դուրս գալ դէպի հայրենիք՝ Վան. վերջինս ամբողջ 8 օր սպասում էր որևէ հրահանգի, և այսօր, երբ նա ոչ ռոճիկի մի մասն է ստացել և ոչ գոնէ մի գրաւոր պայման, թողնում, մի կերպ հեռանում է ամենասրտառուչ կերպով։

Թողեց նա Գորիսը, ուր նա մաշուել էր կրթում, և վաղը, արցունքն աչքերին, առանց իր դառն ու չարքաշ աշխատանքի կոպէկներն ստանալու, յուսահատ և ընկճված սրտով կուղեւորվի արցունքի աշխարհը, տունը, որտեղ մի շարք որբեր նրա աշխատանքին սպասում են օրէ-ցօր։ Եւ ուսուցիչները, հաստատ իրանց որոշման, անմիջական մասնակցութեամբ ակտ չը կազմեցին, այլ այսօր, երբ վաղը միւս ընկերները ևս ցրվելու են, հոգաբարձութեան թողին ամեն ինչ և իրանք հեռացան դպրոցից։ Իսկ հոգաբարձութիւնը բաժանեց վկայականները աշակերտութեան, ցաւ յայտնելով որ հասարակութեան անպարտաճանաչութեան պատճառով հոգաբարձութիւնը հնարաւորութիւն չունի դպրոցը այնպիսի պայմանում պահել, որ ուսուցիչների մասնակցութեամբ և ժամանակին ուրախ, զուարթ հանդէսով ակտ կատարվի։ Սպասում ենք, որ թեմական իշխանութիւնը Գորիսի և Նոր-Բայազէտի նման դպրոցներում տեղի ունեցած նման առաջարկութիւնները ամենայն անաչառութեամբ կը քննի և ըստ այնմ դպրոցական խարխուլ կանոնադրութիւններից խոյս կը տայ. ուսուցիչը չի եկել հասարակութեան մէջ գործելու և յետոյ խայտառակվելու։

Այսքանից յետոյ ես ցաւ եմ յայտնում այն տխուր հանգամանքի վրա, որ թեմական իշխանութիւն եղած դէպքում՝ շրջանային տեսուչը ուսուցիչներին պօլիցիայով է սպառնում և ապա գնում այդ առիթով դիմում գաւառապետին, որը ցոյց է տալիս դիմելու տեղը։ Նա, տեսուչը, կարող էր ամեն կերպ հարթել այս առաջարկը, ուսուցիչների հին, նոր ռոճիկների և կամ դրանց մասին գրաւոր պայման տալու խնդիրը, եթէ նա չը լինէր մօննոնի(?) տպաւորութեան տակ, եթէ նա չունենար բռնկվող բնաւորութիւն։

Այսօր ուսուցիչները թողին հեռացան՝ ամեն ինչ հոգաբարձութեան թողնելով, սակայն մթնոլորտը այնպէս են պատրաստում, առանց միջոցների մէջ խտրութիւն դնելու, որ ապագայի մասին դժուար է գուշակութիւն անել։ Այո, հեռացան ուսուցիչները, ոմանք ըստ պայմանի դեռ հաշիւները չը մաքրած, ոմանք դեռ անգամ ապրիլ, մայիս ամիսների իրանց ռոճիկը չը ստացած. և հոգաբարձութիւնը կարծում է, որ նրանք կը զրկվեն իրանց կոպէկից, թեմական իշխանութիւնը աչքերը կը փակի և կասի՝ «ուսուցիչները պէտք է հին, նոր ռոճիկները չը պահանջէին, պայման նոյնպէս, իսկ պարտաւոր էին ակտ տալ»։ Միամիտ մարդիկ։

Ամենից հետաքրքրականը թեմական իշխանութեան վերաբերումն է, որ շուտով կը պարզվի։

Սաղանդարեան

ԱՄԱՌԱՆՈՑԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

I

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 11 յունիսի

Ամառանոցային ուրախ սեզօնը մեզանում արդէն սկսվել է։

Գիւղի միապաղաղ, տաղտկալի և մռայլութեան մատնված կեանքը աստիճանաբար շարժվում, կենդանութիւն է ստանում. գիւղի, 9 ամիս ամայութեան դատապարտված, խուլ փողոցներում երեւում են նորեկների խմբեր, որոնք քաղաքների անտանելի շոգերից և հեղձուցիչ մթնոլորտից փախչելով՝ ցանկանում են բնութեան խաղաղ, կուսական գրկում հանգստանալ, կազդուրվել։

Այս տարի տեղիս հասարակութիւնը աւելի լաւ պայմաններումն է ընդունում իր թանկագին հիւրերին և ամեն կերպ աշխատում է, որ նը կրկնվեն անցեալի սխալները ու թիւրիմացութիւնները։

Մի քանի շաբաթ առաջ, ինչպէս գրել էինք, գիւղի համարեա բոլոր փողոցները կանոնաւոր մաքրվեցին և՝ անանցանելի ցեխերից ազատվելու համար՝ աւազով ծածկվեցին։ Գիւղի սանիտարական մասի վրա խիստ ու մշտական հսկողութիւն է նշանակված։

Փողոցների լուսաւորութեան խնդիրը իր վերջնական լուծումն ստացաւ։

Տանուտէրի և հասարակութեան ներկայացուցիչների ջանքերի շնորհիւ մի երկու օրից յետոյ գիւղի մի քանի գլխաւոր փողոցների վրա կունենանք գազային լապտերներ. այդպիսով մի խոշոր, աչք ծակող դեֆեկտ ընդմիշտ կը վերանայ։

Մաքուր և լուսաւոր փողոցներ գիւղում, առաջնակարգ խոշոր երևոյթներ, որոնց համար նախաձեռնողները անշուշտ արժանի են գովասանքի։ «Լաւ է ուշ, քան երբեք»։

Այս երկու բարեփոխութիւնները գալիս են ապացուցանելու, որ տեղիս հասարակութիւնը գիտակցում է գիւղի ժամանակակից հասունացած պահանջները և աշխատում է ժամանակի ընթացքում իրականացնել։

Կենսական անհրաժեշտ մթերքները չափաւոր գներով վաճառվելու և մանրավաճառների կամայականութիւններին վերջ տալու համար՝ հասարակութիւնը մի շարք խորհրդակցութիւններ է ունեցել։ Բայց դժբաղդաբար այս ցաւոտ խնդիրը մինչև օրս վերջնականապէս դրական լուծումն չէ ստացել։

Դեռ մի ամիս առաջ հասարակութեան որոշմամբ տանուտէրը գիւղի հացավաճառութիւնը և մսավաճառութիւնը ցանկացաւ աճուրդով տալ մի քանի մարդկանց այն պայմանով, որ նշանակված մինիմալ գներով այդ մթերքները ծախվեն։

Բայց դժբաղդաբար այդ գեղեցիկ սկզբունքը ուղղակի տապալվեց։

Մսավաճառները և հացթուխները փառաւոր յաղթութիւն տարան։

Բայց և այնպէս տանուտէրը հրատարակեց հացի և մսի վերջնական սակագին։ Նշանակված գներից շեղվողը ենթարկվում է խիստ պատիժների։

Տեղիս կլուբի աւագների խորհուրդը այս տարի մեծ եռանդով տանում է իր վրա դրված պարտականութիւնները։ Հրաւիրել է երաժշտական խումբը և սազանդարներ, որոնք շաբաթը մի քանի անգամ նուագում են բօտօնզի(?) շինութեան մէջ։

Մի չափազանց ուրախալի երևոյթ. Մեծ-Ղարաքիլիսան մինչև օրս ազատ է գանազան յայտնի և անյայտ «դերասանների» արշաւանքներից։ Ցանկալի է, որ գոնէ այս տարի մեզ մօտ հիւր լինէին մեր շնորհալի ույժերից մի քանիսը, որոնք մի շարք ներկայացումներով բարձրացնէին գաւառական թատրօնի նուիրական նշանակութիւնը, որը մեր «անկոչ դերասանները» ուղղակի նսեմացրել(?) են իրանց անշնորհք խաղով և անմիտ դերերգներով։

Թատերասէր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը և գրպանը շահագործող աւանտիւրիստները մեզ մօտ տեղ չեն կարող ունենալ։

Մ. Ղ.

անդին հայը հայուն հետ առեւտրական յարաբերութեանց մէջ մտնելու կը տատամսի կամ կը դժկամակի, ինչպէս պահանջել, որ օտարը հայուն բերէ իր նիւթական աջակցութիւնը։ Հայուն մէջ պատահած խել մը անանկութեանց աղբիւրը խարդախութիւնը չէ միթէ։ Եւ հայն է, որ յաճախ հայէն տուժած է։ Ահա այս խաբեբայութեանց պատճառաւ է, որ արտասահմանի այլ և այլ քաղաքներու մէջ բազմաթիւ տարիներէ ի վեր հաստատուած հայ տուներ անհուն վնասներու ենթարկուած և վերջ ի վերջոյ ստիպուած են յարաբերութիւններին բոլորովին խզել հայ վաճառականական դասակարգին հետ։

Ասոնցմէ զատ՝ ունինք նաև ուրիշ շատ մը թերութիւններ, զորս միայն անուանելով պիտի բաւականանանք։ Մեր եկեղեցին, մեր լեզուին և մեր կրօնքին հանդէպ չունինք պէտք եղած յարգանքը։ Մեր մէջ պղտիկը մեծը յարգել չի գիտեր։ Երկրին և օրէնքին հանդէպ պէտք եղած պարտաճանաչութիւնը չունինք։ Բամբասանքը մեր բերնին ծամոցն է։ Մեր զաւակաց փոխանակ լաւ օրինակ տալու՝ շատ անգամ գէշ օրինակ կըլլանք։ Մեծով փոքրով քիչեր չեն, որ ինքզինքնին խաղամոլութեան և գինեմոլութեան տուած են։ Անշուշտ այս յատութիւնները արդիւնք են մեր ազգին դարաւոր ստրկութեան, մշտական հալածանքին և յաջորդական տարագրութեանց։ Բայց այս է տխուր իրականութիւնը։

Վերջապէս՝ ի մի բան՝ առողջ նկարագրի տէր ազգ մը չենք։ Մէկ յատկութեան դէմ երկու թերութիւն ունինք։ Հոս յիշեմ լօրդ Լանսդօունի մէկ խօսքը՝ որ, հիմնուելով Թիւրքիոյ անգլիական հիւպատոսներու տեղեկագրութեանց վրայ, ըսած է թէ՝ «հայը նկարագիր չունի, և վերջին շրջանին մէջուցին աւելի ևս վատասերած է։ Պէտք է աշխատիլ, որ ձեր նկարագիրը բարձրանայ»։ Հրամայական պէտք մըն է, ուրեմն, բարելաւել մեր տոհմային նկարագիրը։ Բայց ինչպէս։

Ընթերցողս պիտի ըսէ, թէ «գրածներդ ճիշդ են, իրաւունք ունիս. բայց հարիւրաւոր, հազարաւոր տարիներէ ի վեր սերունդէ սերունդ փոխանցուելով մեր մէջ արմատացած այս թերութիւնները՝ ինչպէս կարելի է բարեփոխել»։

Ահա պատասխանս։

Ծիշդ ասոր համար է, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, որուն առօրեայ զբաղումը հայ բազմաչարչար ազգին յառաջդիմութիւնն ու բարելաւութիւնն է, կը խորհի ի գործ դնել այնպիսի միջոցներ, որոնցմով մեր ազգը պիտի կրնայ ըլլալ թէպէտ փոքր, բայց ակնածելի ազգ մը։

Հայկական Միութիւնը բնագաւառի մէջ դպրոցներ բանալով, արհեստները զարգացնելով, գիւղացիին հող, սերմնացու, գործիք կամ անասուն հայթայթելով՝ ինչ արմատական օգուտ կրնայ ընձեռել, եթէ պիտի մնանք և պիտի յարատեւենք այն վատթարագոյն թերութիւններուն մէջ, որոնք քարուքանդ ըրած են հայութեան օջախը։ Նախ բարոյական շէնք, յետոյ նիւթական շէնք։ Ամեն նիւթական շէնք, որ բարոյական հաստատ հիմերու վրայ կանգնուած չէ, ուշ կամ կանուխ տապալելու դատապարտուած է։

Անկողմնակալութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ խոստովանելու, թէ մեր հայ բողոքական եղբայրները, որոնք լուսաւորչական Կիլիկիոյ կամ Թորոսէ առաջ եկած են, աւելի նկարագրի տէր են, քան լուսաւորչականները։ Եւ ասի առաջ եկած է աւելի լուրջ և առողջ կրթութենէ մը։ Քանի որ հիմնաւոր կրթութիւնը լուսաւորչականէ ծնած բողոքական Ցակոբոսը կամ Մատթէոսը լաւ նկարագրի տէր կընէ, մենք աշխատինք մեր լուսաւորչական և կաթոլիկ նոր սերունդին առողջ կրթութիւն մը տալ։ Ասոր համար պէտք է ամեն հայ դպրոցներու մէջ բարոյագիտութեան գործնական դասեր տալ, ինչ որ գրեթէ չկայ դժբաղդաբար։ Այո, ամեն դպրոցներու մէջ անունով բարոյագիտութիւն մը կը սորվեցնեն, բայց մեր ուզածն ու փնտռածը բարոյական հիմնական կրթութիւն մըն է։ Այսինքն ինչ պէտք է լինի հայուն պարտականութիւնը առ այն տէրութիւնն, որուն հպատակն է, առ իր ազգն ու հայրենիքը, առ իր կրօնքը, առ իր մեծը, առ իր ծնողքը, առ իր դրացին, առ իր արհեստակիցը կամ ընկերը, առ իր ընտանիքն, առ իր եղբայրներն ու քոյրերը։ Ահա այս տեսակ բարոյական պարտաճանաչութեանց դասախօսութիւնն է, որ գործնականապէս պէտք է ներմուծել մեր դպրոցներուն մէջ։ Դժբաղդաբար մինչև այսօր այս կենսական խնդիրը անտեսուած է և արդիւնքները այդ բանը կը հաստատեն։

Ներկան խմբագրելէ վերջ բարեկամի մը կարդացի, որ ընծի ծանօթացուց Դաւիթ Խաչկոնցի մէկ դասագիրքը՝ «Դուն պիտի ըլլաս»։ Մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կարդացի այդ գործը, որ թէև շահեկան՝ չի համապատասխաներ պէտքին, որովհետև աւելի ամփոփ, աւելի հասկնալի և աւելի ազատամիտ աշխատութեան մը պէտքը կայ. և արդէն այդ դասագիրքը հին ռէժիմի օրով պատրաստուած է։

Ի՞նչ օգուտ, երբ դպրոցին մէջ հայ մանուկը շատ մը ուժիններ կը սորվի և դպրոցէն ելլելէն վերջը անբարոյական կեանք մը կունենայ։ Ես շատ աւելի կը նախընտրեմ անուս, բայց բարոյականի տէր մէկը, քան զանիկա, որ համալսարանական մըն է, բայց բարոյականէ զուրկ է և աննկարագիր։

Ուրախ եմ ընթերցողներուս աւետելու, թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը այս ամենակարևոր խնդիրը ևս ուշադրութեան առնելով՝ պարտն ու պատշաճը ի գործ դնելու համար սկսած է ուսումնասիրութեան։ Միութիւնը աչքի առջև ունենալով բարոյագիտութեան մասին եւրոպական լաւագոյն հրատարակութիւնները անոնցմէ մեր ազգին յարմարագոյն եղողը հայերէնի թարգմանել տալով և մեր ազգին վիճակին և պահանջներուն պատշաճեցնելով՝ պիտի աշխատի, որ ամեն կողմ գտնուող մեծ ու փոքր ազգային դպրոցներուն մէջ մեր դասատուները գէթ շաբաթը մէկ անգամ այս խնդրոյն վրայ դասախօսեն։ Երբ դասատու մը մէկ-երկու տարի շարունակ այս մասին մեր մատաղ սերունդին դասախօսելու ըլլայ, բնական է, որ առաջին սերունդին 100 աշակերտէն եթէ ոչ 50-ին, գէթ 25-ին վրայ լաւ ազդեցութիւն կընէ։ Երկրորդ սերունդին՝ 100-էն 50-ին, երրորդ սերունդին՝ 100-էն 75-ին և այսպէս կու գայ ժամանակ մը, որ ամբողջ ազգին դաւնութծին(?) վրայ լաւ ազդեցութիւն կընէ։ Շնորհիւ բարոյագիտական և քաղաքացիական դաստիարակութեան՝ չորս սերունդ վերջը, այսինքն 100 տարիէն, նկարագրի տէր, համերաշխ, ուղղամիտ և կարգապահ ազգութիւն մը կը կազմուի, և երբեմն երբեմն չարամտօրէն հարուածող մեր սիրելի Միութիւնն ալ իր նպատակին համաձայն դրապէս ծառայած կըլլայ հայութեան բարոյական բարձրացումին։

Տարակոյս չունիմ թէ այս առաջարկութիւնները պիտի գնահատուին լրջմիտ և հեռատես հայերէ. բայց մենք յաւակնութիւններ չունինք միմիայնս գլուխ հանելու այսպիսի գործ մը և շատ ուրախ պիտի ըլլանք, թէ որ ձեռնհաս ու մասնագէտ եղողները իրենց թելադրութիւններովը օգնեն մեզի այս ազգօգուտ ձեռնարկին մէջ։

Ե. Գ. Աղաթօն

Կահիրէ, 5 յունիս (Ն. տ.)

---

*) Տես «Մշակ» № 132.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ղարաքիլիսա, 18 յունիսի

Յունիսի 5-ին Կարս գիւղում Ղարաքիլիսայի Բ. մասի գործակալութեան 10 գիւղերից եկած պատուիրակները [illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մշակի» № 131-ի մէջ յայտարարուած [illegible]

◆ Հայ գիւղատնտեսների ընկերութիւնը [illegible] Шуша, Боржомский пер. № 14. Н. Тоніану. [illegible]

◆ Յունիսի 20-ին, [illegible] 550 [illegible]

◆ [illegible] բայց վերևքի վրա կառուցում է մի խոշոր շինութիւն, ուր կը լինի շամպայնի և այլ ըմպելիների գլխաւոր պահեստը:

◆ Յունիսի 21-ին՝ քաղաքային դումայի նիստին քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեանը յայտնեց յայտնի բարեգործ և հասարակական գործիչ Դ. Սարաջեվի մահվան մասին: Ի նկատի ունենալով հանգուցեալի մատուցած ծառայութիւնները հասարակութեանը, քաղաքային վարչութիւնը որոշեց՝ 1) խնդրել քաղաքագլխից ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի այրուն քաղ. ինքնավարութեան կողմից, 2) ներկայ գտնվել հոգեհանգիստներին և թաղմանը վարչական ամբողջ կազմով, 3) յայտնել ձայնաւորներին թաղման և հոգեհանգիստների ժամանակի մասին, 4) դագաղի վրա դնել պսակ, հետևեալ մակագրութեամբ. «Առատաձեռն բարեգործին և օրինակելի քաղաքացուն Թիֆլիսի քաղաքային հասարակական ինքնավարութիւնից» և 5) ներկայ որոշումների մասին յայտնել դումային նրա մօտաւոր նիստերից մէկում:

◆ Դ. Սարաջեվի մահվան առիթով ստացվել են բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ Կովկասի և Ռուսաստանի այլևայլ տեղերից:

◆ Ոգելից ըմպելիների «Արգօ» ընկերութեան վարչութիւնը որոշել է հանգուցեալ Դ. Սարաջեվի դագաղի վրա դնել արծաթէ պսակ և ներկայ գտնվել թաղմանը վարչութեան ամբողջ կազմով:

◆ Դաւիթ Զախարեվիչ Սարաջեվի մահվան առիթով «Ռեկտիֆիկատ» ընկերութեան վարչութիւնը հրաւիրեց արտակարգ ընդհանուր ժողով, որը, ոտքի կանգնած լսելով ընկերութեան հիմնադրի՝ մարգասէր և կարեկցող Դաւիթ Զախարեվիչի մահվան բօթաբեր լուրը, որոշեց. 1) լիազօրել վարչութեանը ընկերութեան անունից ցաւակցութիւն յայտնելու հանգուցեալի այրի Եկատերինա Իվանովնային, 2) հոգեհանգիստ կատարել հինգշաբթի օրը, ամսիս 23-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, հանգուցեալի բնակարանում, 3) արծաթէ պսակ դնել և ներկայ լինել ընկերութեան բոլոր բաժնետէրերով միասին բոլոր հոգեհանգիստներին և թաղման հանդիսին:

◆ Յունիսի 21-ին, Վրաց մէջ Գրագիտութիւն տարածող Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կայացաւ վրաց հասարակական հաստատութիւնների և խմբագրութիւնների ներկայացուցիչների ժողովը, դերասան Վալերիան Գունիայի նախագահութեամբ: Ժողովը ընտրեց մի յանձնախումբ, որը Դ. Սարաջեվի թաղման օրը կարգ ու կանոնի վրա կը հսկէ և կանէ ամեն կարգադրութիւնները:

◆ Վրաց երիտասարդ բանաստեղծ Եվդոշվիլին, որը երեք տարով աքսորված էր Վօլօգդայի նահանգը, հիւանդութեան պատճառով տեղափոխվել է Աստրախանի նահանգը:

◆ Վրացի կանանց կարուձևի դպրոցը այս տարի աւարտել են 27 հոգի:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դիլիջան, 19 յունիսի

Շաբաթ, յունիսի 18-ին, տեղիս բօտոնդայի սրահում մի խումբ սիրողներ գաւառական դերասան Անդրանիկի ղեկավարութեամբ խաղացին Նար-Դոսի «Սպանված աղաւնի» վէպիկից վերածված նոյնանուն դրաման 4 գործ. և «Զարագուշակ դեբիւտ» վօդ. 1 գործողութեամբ:

Խաղացողների մէջ քիչ աչքի էին ընկնում՝ պ. պ. Անդրանիկը (Թուսեան) ու Փայտեանը (Թաթոս): Լաւ էր պ. Ծոնեանը (Բաղիբեան). երիտասարդը ուշադրութեան արժանի է: Տէր Խաչատրեանը թոյլ էր, թոյլ էր նոյնպէս պ. Յովհաննիսեանը (Մարգարեան). իսկ տիկ. Ազնիւ (Սառա) և տիկ. Ստեփանեան բաւարար էին:

Խաղն ընդհանուր առմամբ թոյլ էր: «Զարագուշակ դեբիւտ»ը բաւարար անցաւ:

Ներկայացումը թէև յայտարարված էր ժամը 9-ին, սակայն ըստ հայկական սովորութեան սկսվեց $9^1/_4$-ին և վերջացաւ 12-ից էլ անց:

Հետևեալ ներկայացումը կայանալու է յունիսի 25-ին, խաղալու են «Ընտանեկան գաղտնիք» Չեխովի և «Մկնչի հարսանիքը»:

Լէոմաս

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) Առասպելներ (Ատրպետի երկերի ժողովածուի Թ. հատորը), Ալէքսանդրօպօլ, 1011 թ., էջ 298, գ. 1 ր.: 2) Նէտա, Լիւբէն Կարավէլօվի, թարգմ. բօլգարերէնից Գրիգոր Թիւթիւնճեանի, Վառնա, 1911 թ., էջ 56, գ. $^1/_2$ ֆր.: 3) Դերձակ Աղուէսը, պատկերազարդ, Ս. Հայկունու առակներից, յարմարեցրեց Գ. Հայկունի, Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 13, գ. 25 կ.: 4) Անմահական ջուր (հնդկական լեգենդա). Կ. Ա. Լեբեդեվի, թարգմ. Մարկոս քհ. Տէր-Մկրտչեանցի, Սամարղանդ, 1911 թ., էջ 20, գ. 8 կ.: 5) Ամբողջական գործերը Ատոմ Եարճանեանի (Սիամանթօ), I հատոր, Բոստոն, 1910 թ., էջ 242, գ. 7,50 ֆր.: 6) Մրմունջներ, Սամսոն Մովսիսեանի, Ալէքսանդրօպօլ, 1911 թ., էջ 104, գ. 25 կ.: 7) Ծովահէնը, Բայրընի, թարգմ. Յ. Զ. Միրզայեանցի, Թեհրան, 1911 թ., էջ 206, գ. 65 կ. ($3^1/_3$ ղռ., 8 շահի): 8) Հաշիւ Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան 1910—11 թ. (իններորդ թատերաշրջան), Թիֆլիս, 1911 թ., էջ 15. 9) Տեղեկագիր եւ հաշիւ Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան 1910 թ. գործունէութեան, Բագու, 1911 թ., էջ 69. 10) «Արարատ» ամսագրի № 5-ը (մայիս), 1911 թ., Էջմիածին: 11) «Բժիշկ» ամսագրի № 4-ը (ապրիլ) 1911 թ., Տրապիզոն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 17 յունիսի

Վանքի աւագ եկեղեցու կրօնա-պատմական թանգարանի միայուն յանձնաժողովը խնդրում է ձեզ՝ տպագրել ձեր լրագրի մերձաւոր համարներից մէկում հետևեալը.

1) 1912 թ. Ղուկասեան մրցանակաբաշխութիւնը տեղի կունենայ ապրիլի 7-ին. մրցանակի համար պատրաստված թէ ձեռագիր և թէ տպագիր (5 օր.) աշխատութիւնները պէտք է ուղարկվեն մինչև 1911 թ. հոկտեմբերի 15-ը Թիֆլիսի թեմի առաջնորդական տեղապահին. ձեռագիր աշխատութիւններն այլևս յետ չեն ուղարկվում:

Ղուկասեան մրցանակի նիւթը պէտք է պատկանի հայ լեզուի, հայ դպրութեան կամ հայ պատմութեան ճիւղերին, այն է՝ հայոց լեզուի և գրականութեան հետազօտութիւն, հին հայ մատենագիրների թարգմանութիւն՝ լուսաբանութիւններով կամ բանասիրական քննադատութիւններով ճոխացված, ազգային կամ եկեղեցական պատմութեան լուսաբանված հատուածներ, հայաբնակ գաւառների աշխարհագրական տեղագրութիւն, ազգային գեղարուեստի հետազօտութիւն, հայ օրէնսգիտութեան կամ կանօնագիտութեան վերաբերեալ տեսութիւններ և այլն: Մրցանակաբաշխութեան գումարն է 500 րուբլի:

2) Ղուկասեան թանգարանի համար գնվում են ազգային եկեղեցական հնութիւններ. վաճառել ցանկացողները պէտք է դիմեն յանձնաժողովին:

Անդամ-քարտուղ. միայուն վարչութեան՝
Իսահակ Յարութիւնեան

Սուրամ, 11 յունիսի

Կարդացի «Հօրիզօնի» № 110-ում Աբշալոյս Գ.-ի յօդուածը իմ ամուսին՝ դերասան Նիկ. Յովհաննիսեանի հիւանդութեան մասին և նոյն թերթի № 123-ում պ. N.-ի Ախալցխայից գրած նամակը, դարձեալ նոյն խնդրի առիթով: Պէտք է յայտնեմ ընթերցող հասարակութեանը, որ, յարգելի յօդուածագրերը գրել են հրապարակի վրա այն, ինչ որ իրողութիւնն է: Ահա երկրորդ ամիսն է գնում, ինչ որ ամուսինս հիւանդացել է Բագու հոգեկան հիւանդութեամբ, և, դիմելով նրա փաստաբան եղբօրը, որ գոնէ նա օգնէր տանջանքների մէջ տառապող բեմական գործչին, վերջինս բացարձակապէս մերժեց խնդիրս, և այսօր դերասան Յովհաննիսեանը նիւթականի սղութեան պատճառով խելագարված թափառում է Թիֆլիսի փողոցներում անտէր ու անտիրական: Իմ այս փոքրիկ նամակովս դիմում եմ հայ հասարակութեան, Դրամատիկական և Բարեգործական Ընկերութիւններին, իր դերասան-դերասանուհի ընկերներին. թող ազատեն իրանց հասարակական գործչին, թոյլ չը տան, որ հայ բեմի մշակներից մէկը անհետ կորչի կեանքի ծովի կատաղի ալիքների մէջ:

Մասնաւորապէս կը խնդրէի Թիֆլիսի հայ Դրամատիկական Ընկերութեան, որ նա լինէր նախաձեռնողը և ընդունէր նուիրատուութիւնները:

Խնդրում եմ հայ և օտար թերթերից արտատպել իմ այս նամակը, որով և ինձ պարտաւորեցրած կը լինէիք:

Օ. Յովհաննիսեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Պրօֆ. Ի. Մեչնիկօվի գիտական արշաւախումբը վերջացրեց ղըրղըզների անապատում՝ թոքախտին և ժանտախտին վերաբերող նիւթերի աշխատանքները: Յունիսի 18-ին պրօֆ. Ի. Մեչնիկօվը Պարիզ մեկնեց:

◆ Յունիսի 28-ին լրանում է 95 տարին գեներալ-ֆելդմարշալ գրաֆ Դ. Միլիւտինի:

◆ Մօսկվայի համալսարանի ռեկտոր նշանակվեց Մ. Լիւբօվսկին:

◆ Կոմս Լ. Լ. Տօլստօյը, մեծանուն գրողի որդին, վերադառնալով Ամերիկայից, յայտնեց լրագիրներին, թէ ամերիկական էսկադրան ուղարկվեց Ռուսաստան միայն շնորհիւ իր պրօպագանդայի:

◆ Գրօզնայում յունիսի 17-ին ձերբակալվել է պատահաբար չէչէն-աբրեկ Գելիսխանօվը, որը իր կեանքի ընթացքում 40 սպանութիւն է կատարել:

◆ Բելգիայի վերին և ներքին պալատների ազատամիտ պատգամաւորները միացել են՝ պայքարելու համար յօգուտ ընտրական հաւասար իրաւունքի ձեռք բերման: Նրանք կոչ են անում ազգաբնակութեանը՝ տապալել երկիրը ստորացնող կղերականութիւնը: Սա առաջին դէպքն է, երբ երկու պալատի ընդդիմադիր պատգամաւորները միանում են:

◆ Պրուսիայի լանդտագի անսպասելի փակումը համարվում է յետադիմականների յետին նպատակների արդիւնք:

◆ Բելգիայէն և Հօլլանդիայէն սպառնում է նաւաստիների ընդհանուր գործադուլ: Նաւաշինարանների 2000 բանւորները մտադիր են միանալ գործադուլին:

◆ Պօրտուգալական կառավարութիւնը, ըստ երևոյթին, միապետականների շարժումը աւելի լուրջ է գտնում, քան այդ ցոյց է տալիս պաշտօնական հաղորդագրութիւնը: Կանչված են 1907—8 թուերի պահեստի զինուորները, որպէսզի ամրացվի Օպօրտօն և ձեռքի տակ ունեցվի բաւականաչափ զօրք հիւսիսային սահմանագլխի վրա, որտեղից և սպասվում է միապետականների ներս խուժումը:

◆ Ֆրանսիական կառավարութիւնը այս օրերս պաշտօնապէս կը ճանաչէ Պօրտուգալիայի հանրապետական ռէժիմը:

◆ Բերլինի սօցիալ-դեմօկրատները մի կոչ բաց թողին, որով յայտնում են, որ ներկայ ամառվայ ընթացքում նրանք կը ձեռնարկեն պայքարի ընտրական իրաւունքի ընդլայնման օգտին, սպառնալով կրկնել անցեալ տարվայ ցոյցերը:

◆ Պարսից մանուկ շահը Թեհրանից ամարանոց է գնացել: Հանդիսագնացքը կազմված է եղել շատ շքեղ կերպով:

◆ Պարսից մէջլիսը նիւթական նոր միջոց է յատկացրել չորս նոր ֆինանսական խորհրդականներ հրաւիրելու ամերիկացիներից:

◆ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ վերջին օրերս մի քանի թերթերում տպված այն լուրը, թէ երբ ռուս կառավարութիւնը ալբանական հարցի առիթով դիմել է մեծ պետութիւններին, միանգամայն մտացածին է:

◆ Անգլիական հասարակութիւնը համակրանքով է վերաբերվում Չերնօգօրիայում գտնվող փախստական ալբաններին: Միսս Դուրխամին ուղարկվեց 60,000 ֆրանկ, որպէսզի այդ գումարը գործադրվի ալբանացի փախստականներին կերակրելու գործի վրա:

◆ Նիկշէի մօտ ալբանները յարձակվելով յանկարծակի կերպով թիւրք զօրքերի վրա՝ մեծ կոտորած են առաջացրել: Բոլոր դիրքերում յաղթութիւնը ապստամբների կողմն է:

◆ Շկօտրայից հաղորդում են, որ այնտեղ են բերված վիրաւորված 27 թիւրք օֆիցէրներ, որոնք վիրաւորվել են վերջին կռիւների ժամանակ:

◆ Շկօտրայից Ցետինիէ է ժամանել երիտասարդ-թիւրքերի պատգամաւոր Հակկը-բէյը, որը պիտի բանակցէ ալբան ապստամբների պարագլուխների հետ:

◆ Չերնօգօրիայի թագաւոր Նիկօլայի դեսպան Լազար Միուշկօվիչի առաքելութիւնը Պետերբուրգում անյաջողութեան է հանդիպել, որովհետև նա չէ ստացել և ոչ մի դրական խոստում ռուսական արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարներից:

◆ Վիէննայի բօրսայում լուր է տարածվել, որ պետութիւնները մտադիր են ծովային ցոյց կազմակերպել Անտիվարիում (Չերնօգօրիա) և Կ. Պօլսում:

◆ Կ. Պօլսից հեռագրում են յունիսի 17-ին, որ կայացաւ մինիստրների խորհուրդ Ալբանիայի հարցի մասին: Արդարադատութեան, ֆինանսների և երկրագործութեան մինիստրները կողմնակից էին զիջումներ անելու մալիսօրներին, բայց մեծ վէզիրը և միւս մինիստրները կարծիք յայտնեցին, թէ այդ զիջումները կարող են ընդունվել իբրև Թիւրքիայի թուլութեան նշան, ուստի և զիջումներ անելու առաջարկը մերժվեց:

◆ Բերլինի լրագիրները հաղորդում են, որ ալբանացիները կազմեցին նոր յիշատակագիր և ուղարկեցին Չերնօգօրիային ու մեծ պետութիւններին: Նրանք պահանջում են անպայման աւտօնօմիա:

◆ Չինական մամուլը ցոյց է տալիս օրէ-օր ուժեղ թշնամութիւն Ռուսաստանի դէմ, որի մտադրութիւնների մասին առասպելական լուրեր են պատմում, գրգռելով ազգաբնակութիւնը Ռուսաստանի դէմ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Գ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և ներվային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մարկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մաշկի, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԻՐՁԱՑ—$12^1/_2$—$1^1/_2$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—$1^1/_2$—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԻՐՁԱՑ—6—$6^1/$ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Յ. 0—60

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ **արագ** № 2 **գնացքը**՝ 9 ժ. 38 ր. առաւօտ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 15 ր. կէսօրին, Գանձակ՝ 2 ժ. 47 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 20 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 10 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. գիշ., Բագու՝ 11 ժ. 33 ր. գիշեր.: **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ 12 ժ. 36 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 8 ժ. 28 ր. գիշ., Գանձակ՝ 6 ժ. 37 առաւօտ., Եւլախ՝ 3 ժ. 35 ր. առաւօտ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 7 ր. կէսօր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 24 ր. ցերեկ., Բագու՝ 5 ժ. 42 ր. ցերեկ.: **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 3 ժ. 34 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում՝ 6 ժ. 46 ր. երեկ., Գանձակ. 9 ժ. 57 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 54 ր. գիշեր.՝ Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 22 ր. գիշ., Բալաջարի՝ 7 ժ. 36 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժամ 13 ր. առաւօտ.: **Խառն գնացքը**՝ IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան՝ 5 ժ. 15 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում 9 ժ., 19 ր, առաւօտ., Գանձակ՝ 1 ժ. 36 ր. ցեր., Եւլախ՝ 5 ժ. 4 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 44 ր. գիշեր., Բալաջարի՝ 4 ժ. 33 ր. գիշ., Բագու՝ 5 ժ. 44 ր. առ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **պօստատար** № $^{74}/_{75}$՝ 1 ժ. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 8 ժ. 16 ր. առաւօտ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 11 ժ. 50 ր. ցերեկ., Էջմիածին կայար.՝ 5 ժ. 7 ր. երեկ., Ուլուխանլու՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ. (առանց Երևան մտնելու): Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը ուղևորվում է Երևան 6 ժ. 11 ր. երեկ. և հասնում է Երևան 6 ժ. 54 ր. երեկ., Նախիջևան. 11 ժ. 2 ր. գիշեր., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 46 ր. գիշերվայ: **Մարդատար-ապրանքատար** № $^{78}/_{79}$ **գնացքը**՝ 5 ժ. 48 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 1 ժ. գիշերվայ, Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 34 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 9 ժ. 45 ր. առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 10 ր. ցերեկվայ և որտեղից գնքը այլևս չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ **արագ.** № 1 **գնացքը**՝ 11 ժ. 8 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 2 ժ. 10 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 43 ր. առաւօտ: **Պօստատար** № 3 **գնացքը**՝ 10 ժ. 47 ր. առ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. ցերեկվայ, Բաթում՝ 12 ժ. 35 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 5 ժ. 15 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 27 ր., երեկ., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առ.: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով ըստ հարկի կարևորութեան 10 ժ. 3 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 4 ժ. 41 ր. գիշ., Բաթում 6 ժ. 4 ր. երեկոյեան:

ԲՈՐԺՈՄ՝ **մարդատար** № $^7/_8$ **գնացքը**՝ 8 ժ. 18 ր. առաւօտ., Գօրի է հասնում 10 ժ. 52 ր. առ., Բորժօմ՝ 1 ժ. 38 ր. ցերեկ.: **Մարդատար** № $^9/_{10}$ **գնացքը**՝ 3 ժ. ցերեկ., Գօրի է հասնում 5 ժ. 34 ր. երեկ., Բորժօմ՝ 8 ժ. 28 ր. երեկոյեան:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 4 ժ. 25 ր. ցերեկ.: **Պօստատար** № 3 **գնացքը**՝ 9 ժ. 52 ր. առ.: **Արագ** № 1 **գնացքը**՝ 10 ժ. 24 ր. երեկ.: **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով՝ 9 ժ. 5 ր. երեկ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ **պօստատար** № $^{72}/_{73}$ **գնացքը**՝ 7 ժ. 38 առաւօտ.: **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № $^{80}/_{81}$ **գնացքը**՝ 1 ժ. 26 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **արագ** № 2 **գնացքը**՝ 8 ժ. 52 ր. առաւօտեան: **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ 11 ժ. 40 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 2 ժ. 54 ցերեկ. **Խառն գնացքը** IV կարգի վագօններով՝ 4 ժ. 17 ր. գիշերվայ:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ **Մարդատար** № $^9/_{10}$ **գնացքը**՝ 9 ժ. 28 ր. գիշ.: **Մարդատար** № $^7/_8$ **գնացքը**՝ 7 ժ. 18 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Արագ գնացքներով (№ 2՝ Թիֆլիսից Բագու և № 1 Բագու-Թիֆլիս) առանց վագօնը փոփոխելու կարելի է հաղորդակցել Թիֆլիս-Բագու-Բօստով, միայն [illegible]

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Ներքին եւ երեխաների հիւանդութիւններ

Գօլօվինսկի, 18, ա. Դօբրժանսկիի, Արք. թատրոնի հանդէպ, տէլէֆօն № 901.

Հիւանդ. ընդունելութիւնը) 10—12 ժ. առ.) 6—7 ժ. երեկ.

(Ե.Հ.Կ.) 580. 100—13

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Ընդունում է ներքին եւ ջղային հիւանդներին ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿՈՒՄ, Դօնդուկօվսկայա փող., տուն Իշխ. Դօնդուկ-Կօրսակօվի (ռուսաց եկեղեցուն կից), առաւօտ. ժ. 10-ից մինչև ժամը 12-ը:

(Ա. Օ.) 1254. 100—89

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

ընդունում է հիւանդներին

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ

յունիսի 21-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը:

(Ա. Օ.) 669. 10—3

Դ-ր Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԵԿՆԵՑ ՊԵՍՏԻԳՕՐՍԿ (Կովկասեան հանքային ջրեր), որտեղ կընդունի հիւանդներին մինչև սեպտեմբերի 1-ը:

(Ե.Հ.Չ.) 1227. 100—99

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԽՈՇՈՐ ՍԻՒՐՊՐԻԶ

Կեանքի մէջ մէկ անգամ !!!

600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ միայն 3 ր. 90 կ.

1. Շքեղ ժամաց.-անկէր՝ ուղիղ ընթացքով, 6 տ. երաշխաւորութեամբ:
2. Կանացի գեղեցիկ մատանի ամերիկ. ադամանդով:
3. Կանացի հրաշագեղ մանեակ բազմաթիւ մարգարիտներով և պատենային փականով:
4. Կանացի շքեղ եւ էլեգանտ ապարանջան ամերիկ. «Դուբլէ» ոսկուց:
5. Գրպանի շքեղ ճեմարան՝ 4 առարկայ:
6. Մի շքեղ օղ՝ ամերիկ. ադամանդ. և պատ. փականով:
7. Էլեգանտ եւ շքեղ կաշուէ պորտմօնէ:
8. Ալբոմ՝ 50 հետաքրք. նկարներով:
9. Դ-ր Կօխի ծխափող-ապարատ անվնաս ծխելու համար:
10. Մեխանիկ. ծաղկող մկրատ՝ շքեղ փուտլարի մէջ:
11. Նոյնպէս եւ 500-ից աւելի հետաքրք. եւ օգտակար առարկաներ:

Բոլոր 600 առարկաների համար, հաշւելով և ժամացոյցը, առնում ենք միայն 3 ր. 90 կ. (ժամացոյցն առանձին արժէ նոյն գինը):

Վերադիր վճ. ուղարկելուց մեկից մինչև 3 գարնիտուրի համար հաշվում է 55 կ., Սիբիր՝ 95 կ.:

Հասցէն՝ О-ву «МЕРКУРІЙ», Лодзь. К. 46.

2ը հատանաձները յետ ենք ընդունում ու փողը վերադարձնում:

(В. 49015) 680. 8—1

Լոյս տեսաւ

ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆ Յ. ՔԱՀ.-ի

Տիրիաանց Նախշուն

վէպը. 250 երես, գինն է 80 կ.: 100-ին 25% զիջում:

Պահեստը հեղինակի մօտ է: Ապառիկ ոչ ոքի չի ուղարկվի: Գրավաճառները և այլք պէտք է դիմեն՝ Тифлисъ, Мих. пр., Тандоевская церковь. Священнику Сааку Саакянцъ.

(Հ.Կ.Ե.) 681. 3—1

Լոյս տեսաւ

ԲԱՅՐԸՆԻ

ԾՈՎԱՀԷՆԸ

Թարգմ. բնագրից Յ. Զ. Միրզայեանց

Գինն է 65 կ., կամ $3^1/_2$ ղռան, կամ 8 ղրուշ

Դիմել՝ «Գուտտենբերգ» գրախանութին հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».

(Օ. Մ.) 642. 5—5

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.